

Рецензия

от проф. д.н. Цветанка Христова Панчева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Катедра
„Библиотекознание, научна информация и културна политика“

По конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионалното направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Книгознание, библиотекознание, библиография – Организация и управление на информационни ресурси), обявен в ДВ, №21, 15.03.2022 г. на основание на чл. 4 и чл. 25 от ЗРАСРБ и чл. 57 ал. (1) и ал. (2) от Правилника за прилагане ЗРАСРБ и чл. 108 ал. (1) и ал. (3) от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“, както и с решение на Факултетния съвет на Философски факултет, протокол №11 от 05.04.2022 г. и Заповед РД - 38-188/ 08.04.2022 г. на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“.

1. Информация за конкурса (основания за допускане на кандидатите по конкурса)

Единствен кандидат по конкурса за длъжността „доцент“ е **д-р Биляна Андреева Яврукова**. Документацията, свързана с процедурата е пълна и е съобразена с изискванията на чл.4 и чл.29 от Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, чл.118, ал.(1) и (3) от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Представените документи са изчерпателни и дават необходимата многостранна информация за формиране на оценката ми като член на научното жури.

След прегледа на представените документи установих, че **д-р Биляна Яврукова отговаря на наукометричните изисквания на НАЦИД за заемане на длъжността „доцент“**. От изискуемия минимум 400 точки по съответните показатели, тя е покрила общо 423 точки. Това личи както от попълнената справка с наукометричните критерии на НАЦИД, така и от справките от системата „Авторите“ на СУ и от Справката на цитиранията на трудовете ѝ. Представените публикации за настоящия конкурс не са използвани за участие в други научни процедури. Налице са всички основания за допускане на кандидатката до конкурса като: покриване на наукометричните изисквания; голям брой и достатъчна задълбоченост на посочените трудове; участие в

мощабни проекти, свидетелстващи за постигнато умение да се работи в екип; действителен практически опит, вкл. в преподавателската дейност.

2. Обща характеристика на дейността на кандидата (образование, трудов стаж, преподавателска дейност, участие в изследователски екипи и др. прояви)

Д-р Биляна Яврукова е разпознаваемо име сред библиотечно-информационната общност в България. Тя се обучава последователно в бакалавърска (1998-2002), магъстърска степен (2002-2004) и като докторант (2011-2015) в Катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика” (БНИКП) към Философския факултет в СУ „Св. Климент Охридски”. В началото на 2016 г. успешно защитава дисертационен труд на тема „Библиографски контрол в процеса на ретроспективна конверсия и дигитализация на фондовете” и получава научната степен „доктор” по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Книгознание, библиотекознание, библиография). Д-р Яврукова работи в Университетската библиотека на СУ от 01.08.2001 г. и до днес. Придобива професионални умения и опит в различни структури на Библиотеката – в направление „Библиотечно-информационно обслужване и фондове”, отдел „Междубиблиотечно заемане”, както и като началник отдел „Книгообмен”. През този период тя проявява инициативност и познания за усъвършенстване и автоматизиране на множество библиотечни дейности. Качествата ѝ са забелязани и тя е назначена през м. октомври 2008 г. на длъжността зам. директор, която заема и в настоящия момент. Предизвикателствата, пред които е изправена и се справя успешно са свързани с: технологичните трансформации на основни дейности – внедряването на интегрираната информационна система ALEPH 500, основаването на Фондация НАБИС и последвалата ретроспективна конверсия на каталозите на УБ като част от Сводния каталог на НАБИС, провеждане на обучения, подготовката на методически документи, работа със студенти от Катедра БНИКП, които също участват в проекта. Организационната дейност по дигитализация и нови онлайн услуги на УБ, събиране, обработка и анализ на статистическа информация и мн. др. са също сред дейностите, с които пряко се занимава. Подчертавам всичко това, защото чрез действията си, освен че си създава име на отговорен и компетентен ръководител, д-р Биляна Яврукова непрекъснато повишава квалификацията си, вкл. и чрез обучение в 6 специализирани курса, някои с чуждестранни лектори, натрупва голям теоретичен потенциал и практически опит, които оползотворява и в публикационната и в преподавателската си дейност. Тя не прекъсва връзките си с Катедра БНИКП и от 2012 г. насам води

упражненията, подпомагайки работата на хабилитирани преподаватели от същата катедра, по дисциплината „Библиотекознание и библиография” на специалност „Архивистика и документалистика” в Историческия факултет. Под нейно ръководство се осъществява и учебната практика на студенти - бакалаври от специалност „Библиотечно-информационни науки”. Наградена е с грамота от Философския факултет на СУ за ползотворно сътрудничество и принос при въвеждане на младите библиотечни специалисти в професионална среда.

Активно участва и в проекти като споменатия вече проект „НАБИС”; а също много актуалния и към днешна дата за българските учени „Проектиране и разработване на прототип на информационна система „Указател за цитируемост на публикации на български автори (обществени науки)”, както и проекта „Създаване на база данни от филигранни от старопечатни книги от XIX век от колекциите на УБ и ЦСВП „Проф. Иван Дуйчев” – основа за датиране на ръкописи от същия период”.

Личните ми впечатления ми позволяват да отбележа специално и членството и ползотворната работа на д-р Яврукова в научни и професионални институции и организации като: Българска библиотечно-информационна асоциация (член на УС, председател на секцията на научните библиотеки); представител като експерт на СУ в ТК 16 „Архивна, библиотечна и информационна дейност” (2012 г. -), както и в ТК 94 „Опазване на културното наследство” (2021г. -) – към Българския институт по стандартизация. Тя е и член на редколегията на списание „ББИА онлайн” и автор на научни статии, както и преводач.

3. Характеристика и оценка на публикациите, представени за участие в обявения конкурс за доцент

Д-р Биляна Яврукова участва в настоящия конкурс със **17 научни и научно-приложни публикации, от които: 2 монографични труда, 1 студия и 14 статии.** Три от статиите са на английски език; 1 е индексирана в Web of Science; 1 в ИНИОН и 1 в СЕЕОЛ. Три от статиите са в съавторство, но са представени разделителни протоколи. Приложен е и списък на всички публикации, включващ: 29 заглавия научни и научно-приложни трудове; 1 рецензия; 14 заглавия преводи на нормативни издания и научни статии; 15 заглавия на доклади от научни форуми и 3 издания, на които е редактор. Предложената за конкурса научна продукция е в широк тематичен периметър: мениджмънт на библиотечно-информационни системи (1, 2, 8, 10, 14, 15, 16); комплектуване на библиотечни фондове (4, 5, 17); каталогизация (1, 2, 3, 8, 11, 13, 15);

стандартизация на библиотечни процеси (1, 2, 6, 11); библиотечно-информационни услуги (3, 5, 12, 16); оценка на научните изследвания (7, 9).

Важно място след публикациите заема хабилитационният труд на Биляна Яврукова „Развитие на българския инструментариум за изграждане на библиотечно-информационни системи”, 2022, 311 с.) (1), в който се пресичат повечето от посочените тематични области. Голямата тема, че бъдещето на библиотеките е в привеждането им в съответствие с информационните потребности на обществото, от една страна, и с технологичната модернизация – от друга, авторката разглежда през призмата на: развитие и стандартизиране на инструментариума за изграждането на каталожните им системи; на създаване на по-развита комуникация и споделено изграждане на ресурси с други библиотеки. Подходът ѝ обаче съзнателно е ретроспективен. В монографията си тя прави исторически разрез на развитието на Университетската библиотека на СУ, в частност на инструментите за усъвършенстване на каталожната ѝ система като развива хипотезата си, че изграждането ѝ като модерна библиотека не се базира единствено върху използването на нови технологии, а и върху правила и документи, които във всеки исторически период следват пътя на развитие на водещи чуждестранни библиотеки, но са интелигентно преработени и приспособени, за да съответстват на българските традиции, от личности с европейски авторитет като Стоян Аргиров, Петър Ненков, Иван Данов, Ячо Хлебаров, Стилиян Чилингиров и др. Анализирани са голям брой нормативни и методически документи, както с национален, така и с университетски обхват, чрез което се доказва, че независимо от политическата система на страната ни, от господстващата идеология, от финансовата (по-късно и технологична) изостаналост, елитът на професионалната ни общност е успявал, чрез последователно надграждан инструментариум да приобщи нашите водещи библиотеки и в частност Университетската до световните новости в тази тематика. Независимо, че акцентът на изследването пада върху каталожната система на Университетската библиотека, структурата на труда позволява да се очертаят и националните изисквания, свързани с каталогизацията, да се разгледат и съпоставят те с практическите постижения в Националната библиотека, в Народната библиотека в Пловдив, в Библиотеката на БАН и чрез т. нар. „Плевенска библиотечна школа”. Неминуемо в обхвата на анализа се преплитат и др. тематични области, които са в полето на творческите интереси и са засегнати и в други публикации на д-р Яврукова, а именно: стандартизиране на каталогизационната дейност; създаване на системата за централна каталогизация и ролята на Националната библиотека в нея; автоматизация на

библиотечните каталози и споделеното изграждане на информационни ресурси, благодарение на проектни инициативи; вписване на автоматизираната каталогизация в съвременната „дигитална екосистема“. Повечето от тези въпроси са разгледани като българската практика е описана на фона на очертаните тенденции в световен мащаб и са предложени насоки за бъдещо развитие на българските библиотеки и по-конкретно на УБ. Хабилитационният труд на д-р Яврукова се отличава с ясната си и логична структура, със задълбочения анализ, с отличното познаване на чуждестранни и български теоретични разработки, нормативни и методически документи по темата. Свидетелство за това е и перфектно избраната библиография.

Към същата тематична област е и монографията (в чиято основа лежи дисертационният ѝ труд) „Библиографски контрол в процеса на ретроспективна конверсия и дигитализация на библиотечните фондове“, 2021, 248 с. (2). В нея акцентът пада върху библиографския контрол като възможност за унифициране и стандартизиране на библиографските записи. Заслужава да се отбележи, че особено приносна е частта за ретроконверсията на библиотечните каталози, за видовете ѝ, за условията за изпълнението ѝ и етапите на нейната методика, с цел да се разреши големият проблем за ефективното използване на каталозите в електронна среда, вкл. и чрез създаването на сводни каталози. Втората опорна точка на труда е в осмислянето и анализирането на връзката „ретроспективна конверсия – дигитализация“ и в предлагане на експериментален модел за организация на ретроконверсията и дигитализацията на фондовете на УБ, с проследяване на всички етапи на двата процеса. И тук използваният похват е тематиката да се разглежда в международен контекст и след това да се търсят съответствията и/или разминаванията с българската практика. Допълнителен шрих към тази тема откриваме и в публикациите „Споделена каталогизация и ролята на библиотечно-информационните мрежи“ (3), в която се подчертават технологичните инструменти за обмен на библиографски и нормативни данни между библиотеките, като за примери са използвани множество мрежи - от най-голямата мрежа OCLC, до тази, с участието на България – COBISS.net.; статиите „Развитие на каталозите на Университетската библиотека „Св. Климент Охридски“ (8); „Стандартизация на каталогизационната дейност в българските библиотеки“, в съавторство с Милена Миланова (11); „Новата рамка за библиографски контрол или бъдещето на каталогизацията“ (14); „Проектът НАБИС – нови възможности за библиотеките в България“ (15), „Онлайн и офлайн дигитални колекции на Университетската библиотека „Св. Климент Охридски“ (10) и др. Интересен и ползотворен в научно-

приложен аспект е подходът на Яврукова да изследва информационните потребности на целева група преподаватели и докторанти в СУ с оглед оптимизация на организацията на процесите по дигитализация и ретроспективна конверсия на каталозите на библиотеката на СУ. Изследването цели да се предприемат последващи мерки за осигуряване учебния процес с най-необходимите ресурси и библиографска информация (12). То, според мен, има и още един аспект – да проследи доколко потребителите на УБ познават ресурсните й възможности и обемът на услугите, които предлага, за да се предприемат и адекватни PR техники за популяризиране, особено на новите й дейности.

Сред научните дирения на д-р Яврукова следва специално да се открие и проблематиката, проучваща и анализираща връзката „трансформация на научната комуникация – комплектуване на е-ресурси или предлагане на отворен достъп до тях – информационна грамотност – организация на електронните масиви”. В центъра на студията по тази проблематика (5) стои очертаването на въпроса за отворения достъп до публикациите, който изисква фундаментални промени в редица дейности, особено на университетските библиотеки. Приноси моменти в това изследване съзирам в многопластовото разглеждане на темата в следните посоки: 1/научната комуникация в електронна среда предполага нов модел на организация и достъп до ресурсите, необходими за учебния процес и публикационната дейност на учените, включващ и правни аспекти, разработване на нови информационни услуги, осигуряване на обучения по информационна грамотност; 2/преосмисляне ролята на библиотеката в трансформацията ѝ от доставчик на научна информация в медиатор и от разпространител на информационни ресурси – в институция, улесняваща самия процес на публикуване на учените; 3/ разглеждане на отворения достъп, комплектуването на библиотеките и възможностите за организирането на големи информационни масиви с електронна информация чрез интегрирането в институционални, национални и международни репозиториуми за дългосрочно опазване и достъп до нея.

Афинитетът на д-р Яврукова да се включва в най-иновативните проекти стои в основата и на публикациите, отнасящи се до темата за цитираемостта на научните публикации – „The impact of national citation indexes in the research evaluation process” (7, в съавторство) и „Contemporary problems in reporting the effectiveness of scientific results - Scopus, Web of Science and the national citation indexes” (9, в съавторство). Статиите са приноси, защото представят резултатите от научни изследвания, свързани с проблема за цитираемостта на публикациите и практиките за установяването ѝ в

различните академични библиотеки, както и с разработването на прототип на информационна система „Указател за цитируемост на публикациите на български автори (обществени науки)”. В статията (7) се обръща внимание на необходимостта от изграждане на национална база данни за цитируемостта не само като измерител на ефективността на научните изследвания на национално ниво, но което е по-важно и като индикатор за формиране на профила на България в глобалната научна среда.

4. Постижения и научни приноси

Същественят професионален, управленски и теоретичен опит на д-р Биляна Яврукова ѝ позволяват да създава приносни трудове, изследвайки, както беше подчертано, **широк диапазон от теми и проблеми в тяхната взаимна връзка, разглеждайки ги в теоретичен аспект и международен контекст, но предлагайки адекватни на българската практика идеи и решения.** Нейни значими научни и научно-приложни приноси откривам в областта на:

- *Каталогизацията* – в създаването на модел за ретроспективна конверсия на каталозите в електронна среда, за мигриране на данни към академичен своден каталог и репозиториум за пълнотекстови дигитални ресурси и реализирането му в практиката на УБ с филиална структура и НАБИС; в хабилитационния труд, за първи път е изследвано и анализирано цялостното развитие на каталожната система на УБ като се предлагат оригинални идеи за изграждане на интегрирана библиотечно-информационна система и се формулират насоки за развитието ѝ в условията на бързо изменящата се информационна среда; Предложени са новаторски идеи след проследяване на връзката между електронния каталог и софтуера за изграждане и поддържане на дигитални колекции; Анализират се библиотечно-информационните мрежи и използваните технологии в контекста на практиката на различни библиотеки за споделена каталогизация.
- *Комплектуването* на електронни ресурси, идеи и практики за организацията им в репозиториуми за трайно съхранение и достъп до пълнотекстово съдържание и ролята на издателствата и авторите в този процес; в тази връзка са предложени идеи за иновативни услуги в университетските библиотеки в условията на отворен достъп до информацията; изследвани и обобщени са и възможностите за публикуване при отворен достъп чрез т. нар. трансформиращи лицензионни

споразумения. Обобщена и представена е политика за подбор на библиотечни ресурси за дигитализация в УБ на СУ;

- *Наукометричните бази от данни.* Целият проект с участието на д-р Яврукова е с голям научен и научно-приложен принос в изграждането на база данни и по-конкретно „Указател за цитируемост на публикации на български автори (обществени науки)“.
- *Иновативни библиотечни услуги.* Разработена е методика за осъществяване на анкетно проучване, систематизиране на данните и анализ на резултатите отнасящи се до удовлетвореността на потребителите (преподаватели и докторанти) от библиотечните услуги на УБ. Анализът на резултатите е в основата на идеи и насоки за подобряване комплектуването и планиране на процеса на ретроконверсия, както и насоки за изграждане и ефективно използване на дигиталните колекции и за разработване на нови специализирани услуги.

5. Препоръки

Позволявам си да препоръчам на д-р Яврукова да положи повече усилия за популяризиране на идеите си, акцентирайки върху тяхната практическа приложимост, сред колегията на университетските библиотеки в България, особено сред тези, останали извън проекта НАБИС.

6. Заключение

Научноизследователската и научноприложната дейност на д-р Биляна Яврукова се характеризират с широк диапазон от теми в областта на библиотекознанието, които се разработват във взаимна свързаност. Теоретичното осмисляне на разглежданите от нея теми винаги е подчинено на необходимостта от подобряване на съществуващата практика. Публикациите ѝ имат собствен стил на изложение и са по актуални за библиотечната ни общност проблеми, за което свидетелства и справка, която удостоверява цитирането им 12 пъти. Направеният преглед на изследователската, научно-приложната, проектната и преподавателската дейност на **д-р Биляна Андреева Яврукова** и очертаните ѝ приноси водят до извода, че тя има сериозен изследователски потенциал и достатъчни преподавателски познания и умения, което ми дава основание убедено да гласувам положително тя да заеме научната длъжност “доцент” по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки

(Книгознание, библиотекознание, библиография – Организация и управление на информационни ресурси).

Член на научното жури:

14.06.2022 г.

Проф. д.н. Цветанка Панчева